

ASPECTE ALE LUPTEI POPULAȚIEI DIN GORJ ÎMPOTRIVA OCUPANȚILOR ÎN ANII 1916 -1918

dr. Luchian Deaconu

Cu tot mai multă insistență, istoricii noștrii abordează perioada anilor 1916-1918, rezistența populației din teritoriul invadat de trupele germane și austro- ungare, scoțând în evidență rolul și locul acestui fenomen de masă în lupta pentru apărarea ființei naționale a țării, pentru înfăptuirea unirii Transilvaniei cu vechea Românie. Materialele documentare evidențiază varietatea deosebită a formelor pe care le îmbracă mișcarea de rezistență, caracterul larg, de masă al rezistenței, interdependența și influențarea reciprocă a acțiunilor de pe front cu cele din teritoriul vremelnice cotropit.

Între acțiunile patriotice de rezistență organizate și desfășurate de masele populare în acești ani, luptele de partizani din primăvara și vara anului 1917 din județele Gorj și Mehedinți, focarul cel mai pregnant exteriorizat al rezistenței împotriva cotropirii vremelnice a unei mari părți din suprafața țării, prezintă o importanță deosebită. Ciocnirile armate dintre partizani și unitățile germane și austro-ungare în zona cuprinsă între râurile Tismana și Jiu la nord și la est și Coșuștea și Motru la vest și sud, regiune accidentată, cu drumuri nepracticabile cea mai mare parte a anului, acoperite de păduri imense, au fost favorizate de mai multe elemente.

În primul rând, în această regiune a existat un mare număr de soldați români care, în timpul operațiunilor militare din iarna anului 1916, au rămas în spatele frontului. Numai în județul Dolj existau, cu aproximație, în anul 1917, circa 250 de soldați români evadați din lagărele de prizonieri ale inamicului. La acestea se adaugă soldații români care în timpul bătăliilor din noiembrie-decembrie 1916 fiind ruși de unitățile din care făceau parte au preferat să se ascundă în apropierea familiilor decât să se predea inamicului. Numărul soldaților români rămași în spatele frontului era mai mare mai ales în județele Gorj și Mehedinți unde se duseseră lupte grele pentru stăvilirea puhoiului dușman. Păstrând asupra lor întregul armament de război și refuzând să se prezinte la controlul introdus de ocupanți, soldații români rămași în comunele județelor Gorj și Mehedinți au constituit elementul de șoc, cel mai activ, nucleul grupului de partizani. Existența acestui "potențial militar" a fost condiția primă a organizării și desfășurării luptelor de partizani. Proclamațiile se adresau populației, autorităților și soldaților, pe care "nenorocul" (operațiunile militare defavorabile armatei române din iarna anului 1916 n.n.) îi despărțise de unitățile militare din care făcuseră parte, cu îndemnul: "Căutați pe șefii voștrii și împreună cu ei luptați precum ați jurat pe drapelul țării. Nu uitați că sunteți toți militari. Vedeți că toate fronturile se apropie și bat la ei, iar când vor veni ai noștri să vă vadă că oricare a rămas, tot soldat a fost și fală va fi vouă"¹. În același timp, proclamația se adresa și prizonierilor cu îndemnul: "porniți sub șefii voștrii și faceți-vă datoria. Străgeți-vă în jurul șefilor ca puii împrejurul cloștilor și înainte cu Dumnezeu. Băgați de seamă că frații voștri se apropie de voi luptând, iar pe voi e greu când vă vor găsi acasă sezând. Dumnezeu să dea fiecăruia din nou inima și curajul strămoșilor noștri, căci cu acestea nu mai stau dușmanii în sat la noi. Prin urmare, soldați și români înainte! Băgați bine de seamă ce spun că zic din inimă adevărat românească și cu dor pentru țară"².

Celălalt element care a favorizat luptele de partizani a fost atitudinea profund ostilă și de împotrivire activă pe care a avut-o populația din teritoriul invadat față de regimul de ocupație, atitudine manifestată printr-o puternică mișcare de rezistență națională. Locuitorii satelor și orașelor, antrenați din primul moment în acțiunile de stăvilirea ofensivei armatelor inamice, bătălia de la podul Jiului din 14 octombrie 1916 fiind, poate, exemplul cel mai sugestiv în acest sens, au organizat curajoase acțiuni de rezistență împotriva cotropitorilor. Regimul de secătuire nemiloasă a tuturor resurselor materiale și umane introdus de germani și austro-ungari în teritoriul invadat a întreținut în rândurile locuitorilor o stare de revoltă permanentă, a generat o atitudine aproape generală de nesupunere. Acest lucru i-a obligat pe ocupanți să mențină în spatele frontului însemnate forțe militare pentru a asigura ordinea și să ia măsuri aspre împotriva românilor "rebeli". Chiar și după încheierea păcii din mai 1918, în teritoriul ocupat, inamicul a menținut șase divizii iar guvernul Marghiloman cerea aprobarea pentru un efectiv de 40.000 de jandarmi deoarece sătenii erau "porniți pe răscoală"³. Până la 19 martie 1918, Tribunalul militar de pe lângă Etapa 270 Râmnicu Vâlcea a aplicat pedepse la peste 4.000 de cetățeni pentru încălcarea ordinelor ocupantului⁴. La județele Mehedinți, Gorj și Dolj numărul persoanelor amendate, închise, condamnate la închisoare, executate a fost la fel de mare.

Rezistența permanentă a populației satelor și orașelor a creat cadrul favorabil declanșării și desfășurării luptelor de partizani, unii țărani, funcționari sau elevi înrolându-se chiar în cadrul "cetei de dreptate" care a funcționat în pădurile Olteniei. În condițiile luptei eroice a armatei române, în vara anului 1917, în județele din nordul Olteniei s-au desfășurat luptele de partizani, cea mai înaltă formă a luptei de rezistență din teritoriul vremelnic ocupat.

Luptele de partizani au fost declanșate în primăvara anului 1917 desfășurându-se timp de câteva luni cu o vigoare deosebită.

La Bolboși, Ploștina, Ursoaia, Valea Jiului, Meriș, Cotitura de la Larga, Drăgotești, Trestioara (Gorj), în pădurea Colibași și în alte locuri, soldații și polițiștii germani și austro-ungari au fost atacați pe neașteptate și omorâți. În timpul ciocnirilor cu patrulele inamice, atacării sediilor comandaturilor, convoaielor de muniții pentru front, partizanii au dat dovadă de un curaj deosebit. Operând în teritoriul ocupat, detașamentul de partizani a fost judecătorul drastic al abuzurilor comise atât de inamic cât și de funcționarii români care-l sprijinea. Principalele acțiuni ale partizanilor au fost cele purtate împotriva unităților dușmane trimise pentru urmărirea și prinderea lor. Numai la câteva săptămâni după declanșarea luptelor, acțiunile de partizani luaseră o asemenea amploare, încât germanii și austro-ungarii, îngrijorați, au trimis batalioane întregi de infanterie, detașamente de artilerie și cavalerie pe urmele "cetei" lui Victor Popescu. Nicolae Bolocan, primul și cel mai autorizat cercetător al acțiunilor de partizani, în lucrarea sa "Cei zece martiri executați la Turnu-Severin. Episod dramatic din timpul ocupației germane", afirmă că cele mai importante acțiuni ale "cetei" din pădurile Gorjului și Mehedințiului au fost cele trei atacuri asupra garnizoanei orașului Târgu-Jiu soldate cu eliberarea temporară a orașului⁵. Afirmarea sa a fost preluată de toți cercetătorii care s-au ocupat de scest episod din istoria primului război mondial. Se pune totuși întrebarea dacă orașul Târgu-Jiu a fost eliberat. De ce? În primul rând pentru că acțiunile nu sunt atestate documentar. Ni s-a păstrat raportul primăriei orașului în legătură cu perioada când Târgu-Jiu a fost ocupat. Deși în raport au fost trecute toate faptele care s-au petrecut în oraș în acești ani nu se amintește nimic în legătură cu atacarea garnizoanei germane și eliberarea Târgu-Jiului de către partizani. Ar fi greșit să considerăm că autorii raportului ar fi omis un fapt de o asemenea însemnătate și ar fi trecut, de exemplu, amănuntul că aparatul polițienesc românesc a fost folosit de comandamentul german la strângerea de broaște țestoase. Interesant este și faptul că în raport există o informație și în

legătură cu partizanii dar care nu vorbește de atacarea lui de patrioții români. Astfel, documentul arată că “primarul a fost amenințat cu închisoarea dacă timp de 20 de zile va dispărea una din încunoștințările cu data de 27/8/1917, relativă la prinderea și arestarea sublocotenentului Victor Popescu, încunoștințare afișată în 200 exemplare în oraș”⁶. Conținutul acestei încunoștințări ne arată că nu era vorba de atacarea garnizoanei germane a orașului ci de procesul celor 10 români, condamnați și executați la Turnu-Severin în anul 1917.” În baza dispozițiilor de pedepsire, au fost condamnați de Tribunalul militar al Comandamentului de etapă Turnu-Severin:

1.- Pentru că au fost membrii ai bandei.

Locuitorii: Nicolae Marcu din Drăgotești, Ion Banciu, Petre Vilceanu, Constantin Cojocar, din Negomiru, toți condamnați la moarte.

2.- Pentru că au fost membrii bandei prin procurarea armelor, prin acordarea locuinței și alimentarea lor și neraportând conform ordinelor interioare: proprietarul Mihai Cernăianu din Horăști, învățătorul Nicolae Popescu din Covrigi, locuitorul Stanciu Croitoru, Tudor Ungureanu, Ilie Giumanca și Ion Norocea, toți condamnați la moarte.

Primarul Vasile Popescu din Negomiru condamnat la 15 ani închisoare. Locuitorii Sofia Vladu din Bolboși la 5 ani închisoare, Constantin Popescu la 3 ani închisoare, Marița Ciorcani din Strâmba la 2 ani închisoare, Iancu Croitoru la 5 ani închisoare, Ion Vlădulescu la 3 ani închisoare, Ion Calu la 6 luni închisoare, Florea Ungureanu la 1 an închisoare.

Tuturor primarilor și notarilor li se atrage atențiunea asupra acestei încunoștințări și a pune în cunoștință aceste grele pedepse tuturor locuitorilor.

Pentru prinderea și arestarea lui Victor Popescu, sau vreo comunicare importantă asupra faptelor lui care ar putea ține arestarea lui, s-a fixat un premiu de 5000 lei⁷.

Comandantul Etapei

Maior (ss) Sauer
Tr.Jiu.27.VIII.1917”.

Nici alte documente din fondul primăriei orașului nu confirmă cele 5 atacuri succesive pe care partizanii le-ar fi dat împotriva garnizoanei germane de la Târgu-Jiu⁸. De altfel, însuși conducătorul grupului de partizani, Victor Popescu, care ar fi avut toate motivele să scoată în evidență o astfel de acțiune, a declarat că “ceata” sa n-a intenționat să atace orașul Târgu-Jiu, că o astfel de tentativă n-ar fi avut sorți de izbândă și ea s-ar fi soldat cu distrugerea efectivului grupului de partizani. Tactica luptelor de partizani nu era aceea a atacurilor frontale, de cucerire a unor localități, dat fiind numărul lor mic, ci de hărțuire a inamicului. În același timp, trebuie arătat că orașul Târgu-Jiu nu intra în zona de acțiune a partizanilor.

Declanșate și desfășurate într-o zonă unde haiducia s-a manifestat cu putere până târziu în secolul al XIX-lea, luptele de partizani păstrează încă multe din elementele tradiționale, specifice acestui fenomen cu implicații sociale și naționale, putând fi considerate ca una din ultimele manifestări ale haiduciei. În formele de luptă ale partizanului se îmbină elemente specifice războiului, componenții detașamentului fiind în marea lor majoritate militari, cu elemente specifice haiduciei. Partizanii s-au numit haiduci și au fost considerați de către popor ca atare. Locuitorii, care știau unde se află comandamentul “cetei”, deznădăjduiți de fărădelegile ocupanților și ale funcționarilor vânduți, veneau la “luptătorii din pădure” spre a le cere să se facă dreptate. Întocmai ca haiducii de odinioară, partizanii umblau deghizați, se aflau pretutindeni unde locuitorii erau nedreptățiți, îi răzbuiau pe cei slabi și năpăstuiți. Și lor, pădurea le-a fost loc de refugiu și adăpost sigur împotriva patrulelor inamice. Dar, spre deosebire de haiduci, partizanii au acționat folosind metode specific militare, intenționând să declanșeze o adevărată mișcare de dezrobire națională. Ni s-au păstrat chiar două încercări de

cântec popular inspirate din acțiunile eroice ale detașamentului de partizani.

Puternice elemente de tradiție se găsesc în proclamațiile adresate de conducătorul grupului de partizani populației și în planul de declanșarea unei mișcări generale a populației din teritoriul ocupat care să favorizeze acțiunile armatei române de eliberare a țării. Unele elemente din proclamațiile semnate de Victor Popescu își au sursa de inspirație în proclamația program lansată de Tudor Vladimirescu la sfârșitul lunii ianuarie 1821, din Padeș, către tot “norodul omenesc” din Țara Românească “ori de ce neam ar fi el”. Fără îndoială că Victor Popescu, învățător în viața civilă, a cunoscut bine mișcarea revoluționară condusă de Tudor Vladimirescu și că la lecțiile sale a vorbit deseori despre panduri, despre “domnul din Vladimir”. O analiză a textului proclamației ce ni s-a păstrat evidențiază asemănarea de stil dintre aceasta și proclamația de la Padeș chiar dacă conținutul diferă, fiind vorba de un secol, în condiții diferite⁹. Redăm un fragment din proclamația către populație a Statului Major al grupului de partizani pentru a demonstra asemănarea cu proclamația de la Padeș: “Frați români și soldați! Trăim timpuri grele. Vom trăi și mai grele dacă nu suntem uniți. Vedeți, dușmanii germani și unguri ne iau totul... Deșteptați-vă odată din frica ce v-a cuprins, căci acum e timpul să le arătăm că mai e sânge românesc în noi. Să le arătăm că s-au înșelat în ce au crezut până acum. Așa precum codrul a înviat, așa să învieze orice bun român, cu inimă românească, și acolo unde găsește dușmanul în cale să-i cânte “veșnica pomenire”, căci știe el cu ce, și de ce, și de nu are cu ce să mă caute pe mine căci îi voi da eu. Toți în același gând veți vedea că e bună unirea, unire cu toții căci se face puterea mare...”¹⁰.

Iată câteva elemente care demonstrează că luptele de partizani sunt și trebuie considerate ca o urmare directă și firească a puternicelor tradiții de luptă pentru libertate socială și națională, fie că este vorba de acțiunile revoluționare de la 1821, 1848,

războiul pentru independență, răzcoalele țărănești, fie că este vorba de haiducie.

Note

¹ “Alarma Mehedințului”, Turnu - Severin, anul II, numărul 6 din 2 decembrie 1918, p. 1.

² Ibidem.

³ Constantin Bacalbașa, *Capitala sub ocupația dușmanului 1916 - 1918*, Brăila, 1921, p. 189.

⁴ Luchian Deaconu, Vladimir Osiac, Ileana Petrescu, *Documente privind problema țărănească în Oltenia în primele două decenii ale veacului XX*, vol. II, 1911-1920, Craiova, 1970, p. 261.

⁵ N. Bolocan, *Cei zece martiri executați la T. Severin*, Timișoara 1924, p. 14.

⁶ Arhivele Statului Târgu - Jiu, Fondul Primăria Târgu - Jiu, dos. 45/1918, f. 28.

⁷ “Cultul eroilor”, nr. 2 din 1921, p. 38.

⁸ C. Căzănișteanu, *Din lupta corpului didactic și a tineretului studios român împotriva ocupației germane (1916-1918)*, în “*Studii și articole de istorie*”, anul XVI, 1970, p. 131, 132.

⁹ Florian Tucă, *In memoriam*, Editura militară, 1971, p. 34.

¹⁰ “Alarma Mehedințului”, anul II, nr. 6 din 2 decembrie 1918, p. 1.